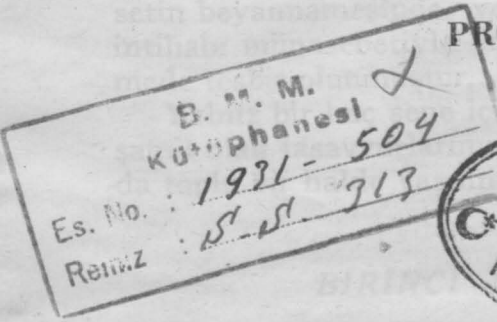

1931/
504

1931 FIRKA BÜYÜK KONGRESİNE TAKDİM
EDİLMEK ÜZERE HAZIRLANAN

Cümhuriyet Halk Fırkası

PROGRAM PROJESİ.

B. M. M. Kütüphanesi
Bu eser Kütüphaneden dışarı Çıkma :

Ankara

1931

Hakimiyeti Milliye Matbaası

S.S.

313

Cümhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlanğıcından bugüne kadarki filiyat ve tatbikatta aşikârdır.

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları Fırkanın 1927 senesinde büyük kongrece de kabul olunan nizamnamesinin umumî esaslarında ve aynı kongrenin tasvibinden geçen umumî riya-setin beyannamesinde ve 1931 B. M. Meclisi intihabı münasebetiyle neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur.

Yalnız bir kaç sene için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu bir halde yazılmıştır.

BİRİNCİ KISIM.

- 1) Vatan, 2) Millet, 3) Amme hukuku,
- 4) Devletin esas teşkilatı.

1 — *Vatan*, Türk milletinin eski ve yüksek tarihinde ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleriyle yaşadığı bugünkü siyasî sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan, hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

2 — *Millet*, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimâî heyettir.

3 — *Amme hukuku*; Türk vatandaşlarına teşkilatı esasiye kanununun verdiği ferdî ve içtimâî hürriyet, müsavat, masuniyet ve mil-

kiyet haklarını mahfuz bulundurmak fırkamızca ehemmiyetli esaslardandır.

Bir dereceli intihabı tatbik etmek yüksek emellerimizdendir. Ancak vatandaşı, intihap edeceğini tanıyabilecek vasıflar, şartlar ve vasıtalarla mücehhez kılmak lâzımdır. Bunun temini husussundaki mesainin matlûp neticeyi vereceği güne kadar vatandaşı, yakından tanıdığı ve emniyet ettiği insanları, intihap etmekte serbest bırakmağı hakiyki demokrasiye daha uygun buluruz.

Vatandaşların siyâsî hakları noktasında cinsiyet farkı gözetmek fırkamızın yüksek telakkisi önünde tamamen manasız bir tezattır. Bilâkis Türk milletinin yüksek ve derin tarihinde içtimâî hayatını her noktadan birliğe istinat ettirmiş olduğunu bilen fırkamız kadınlarımızın belediye intihabında olduğu gibi, mebus intihabında da siyâsî haklarını kullanmaları için lâzımgelen müsait zemini hazırlamayı bir vaziyfe addeder. Fırka ancak bu takdirde tarihî ve şerefli hayatımızı yeni şeraite uygun simasiyle ihya etmiş olacağına kanidir.

4 — *Devletin esas teşkilatı*; Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva esasına müstenit olan bugünkü devlet şeklimizdir. Bu şekilde, B. M. M. i, millet namına hakimiyet hakkını kullanır; Reisicümhur ve İcra Vekilleri Heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir, kayıtsız, şartsız milletindir. Devlet teşekküllerinin en muvafıkı bu olduğuna fırka kanidir.

CÜMHURİYET HALK FIRKASININ ANA VASITALARI.

1) Cümhuriyet Halk Fırkası, A — Cümhuriyetiçi, B — Milliyetiçi, C — Halkçı, D— Devletçi, E — Lâyik, F — İnkılâpçıdır.

A — Fırka, cümhuriyetin millî hakimiyet mefkûresini en iyi ve en emin bir surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka, bu sarsılmaz kanaatle cümhuriyeti tehlikey karşı her vasıta ile müdafaa eder.

B — Fırka, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin hususî seciyelerini ve başlı başına müstakil kuvvetini mahfuz tutmayı esas sayar.

C — İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatan-daşa, ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkiyle ifasını tanzim yolunda kullanılması fırkaca büyük esastır.

Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiç bir ferde ve hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaata, imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.

D — Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete iriştirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde - bilhassa

iktisadî sahada - devleti filen alâkadar etmek mühim esaslarımızdandır.

E — Fırka, devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir.

Din telakkisi, vicdanî olduğundan fırka, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve bilhassa siyasetten ayrı tutmayı milletimizin muasır tarakkide başlıca muvaffakiyet amili görür.

F — Fırka, milletimizin birçok fedakârlıklarla yaptığı inkılâplardan doğan ve inkişaf eden prensiplere sadık kalmayı esas tutar.

2 — Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdî ve içtimaî hayat için iş bölümü iktibariyle muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir.

A — Küçük çiftçiler, B — Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C — Amele ve işçi, D — Serbest meslek erbabı, E — Sanayi erbabı, büyük arazi sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumî camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimaî intizam ve tesanüt temin etmek ve biribirinin nakzetmiyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.

İKTİSAT.

ZİRAAT VE SANAYİ, MADENLER VE ORMANLAR, TİCARET, NAFİA İŞLERİ.

1 — İktisatta hareketli sermaye mühimdir. Normal sermayenin yegâne membar millî tasarruftur. Bunun için fert ve aile hayatında ve umumiyetle devlet, mahallî ve millî idarelerde tasarruf fikrini kökleştirmek, fırkamızın başlıca prensipidir.

2 — Kredi ve sigorta meseleleriyle ihtiyacın talep ettiği ehemmiyette iştiğal olunacaktır.

3 — İthalâtın ihracattan fazla olmaması ve en nihayet aynı kıymette olması tediye muvazenesinin temini için elzem addettiğimiz şarttır.

4 — Çiftçimizi kredi ve istihsal kooperatifleri gibi iktisadî teşekküllere mazhar etmek ve bu teşekkülleri terakki ve tekâmül ettirmek gayedir. Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin ziraî kredileri rehin mukabili temin olunacaktır. Ziraî kredinin ana müessesesi olan Ziraat Bankamızı kanunî murakabe altında bulunduracak surette sahiplendirmek tedbiri alınacaktır. Bankanın sermayesini ziraî hareket ve faaliyetlerin inkişafını temin edecek kıymete çıkarmak, esaslı çalışma mevzuumuz olacaktır.

5 — Küçük sanatlar erbabını ve esnafı müş-

küller ve zaatlardan kurtarmak ve onları daha kuvvetli, emniyetli bir vaziyete koymak ve onlara kredi müesseseleri yaratmak düşündüğümüz esaslı noktalardandır. Küçük ve büyük sanayi, iptidaî madde müstahsillerine zarar vermiyecek himayeye nail olacaklardır.

Milliyetçi Türk amelesi ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Sây ile sermaye arasında ahenk tescisi ve bir iş kanunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin vazı, fırkanın mühim işleri sırasında görölür.

Sanayi ve Maadin Bankasını hareketli bir sermaye ile techiz etmek aslî düşüncelerimizdendir.

6 — Memleketin inkişafında bütün ticaret faaliyetleri mühimdir. Normal çalışan ve tekniğe istinat eden sermaye sahipleri teşvik ve himayeye layıktır.

7 — Haricî ticaretimizin tanzimi başlıca işimizdir. Bu hususta ticaret erbabının faaliyeti semereli kılacağız. Millî mahsulat ve mamulatımızın revaçlarını teshil, şöhetlerini muhafaza ve ihraçlarını temin tedbirleriyle yakından alâkadar olacağız.

8 — Vatan servet membaları olan ormanları ve madenleri işletmek ve bu suretle istikbalimizi açmak ve aydınlatmak için yapılabilecek olan her tedbire tevessül olunacaktır.

9 — Nafia işlerimiz her şubesinde amelî ve verimli bir tatbik programına tevfikân takip olunacaktır. Bu işlerden büyük feyiz ve kuvvet vasıtası olan demiryol inşaatına devam edeceğiz.

Limanlar inşaatına münasip zamanlarda başlamak lüzumu göz önünde tutulacaktır.

Vilayet şoseleri üzerinde çalışmakla beraber memleketi bağliyan eyi ve fennî köprülerle bir şosa şebekesine kavuşmak için amelî bir program tatbik olunacaktır.

İktisadî maksatlara vefa edecek bir büyük su işi idealizmdir. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.

10 — Balıkçılığa ve süngerciliğe ehemmiyet vereceğiz.

11 — İktisadî mülahazalarımızda her hangi Vekâlet ve makamlara taallûk eden bütün devlet işlerinin millî iktisat noktai nazarından mutlak kârlı olması kaidesini umumiyetle esas tutarız. Eskiden kalmış kanunların ve usullerin zamanla bu noktadan ıslahına ehemmiyet veriyoruz.

MALİYE.

1 — Fırkamızca, devamlı tevazüne müstehab bütçe fikri maliyede esastır.

2 — Vergi kanunlarımızı amelî ve tatbikî bir itina ile ve milletin tediye kabiliyetini istihfaf etmiyen bir zihniyetle tekâmül ettirmek hususundaki mesaiye devam olunacaktır.

3 — Gümrük tariflerini ve muamelelerini milletin iktisadî menfaatlerine daha uygun şekillere koymağa çalışmak ehemmiyet verdiğimiz hususlardandır.

MİLLÎ TALİM VE TERBİYE VE TEDRİS.

1 — Millî talim ve terbiyede esas düsturlarımız şunlardır:

A — Maarif siyasetimizde temel taş, cehlin izalesidir. Maarifimizde her güne nisbeten fazla çocuk ve vatandaş okutacak bir program takip olunmalıdır.

B — Kuvvetli cümhuriyetçi, milliyetçi ve lâayık vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburî ihtimam noktasıdır. Türk

milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vaziyfe olarak telkin olunur.

C — Fikrî olduğu gibi bedenî inkişafa ehemmiyet vermek ve bilhassa millî seciyeyi derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

D — Terbiye ve terdirste takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için maddî hayatta muvafak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmek olmalıdır.

E — Terbiye; her türlü hurafeli ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

F — Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebenin inisiyativ kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvazişle itina etmekle beraber onları hakikî hayatta kusurlu olmaktan vikaye için ciddî bir intizam ve inzibata ve samimî ahlâk telakkisine alıstırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

G — Fırkamız, vatandaşlarının, Türkün derin tarihini bilmesine fevkalâde ehemmiyet verir. Bu bilgi, Türkün kabiliyet ve kudretini, nefesine itimat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besliyen mukaddes bir cevherdir.

2 — Mektepler hakkında başlıca fikirlerimiz:

A — Şehirlerde, köylerde veya köyler mın takasında vaziyet ve ihtiyaca göre gündüzlük ve yatı ilk mektepleri, muntazam bir tatbik programı altında arttırılacaktır. Köy mekteplerinde sıhhat, yaşayış ve mmtakası ile münasebeti olan ziraat fikirleri verilecektir.

B — Meslek ve sanat mektepleri memleketin ihtiyacına yetiştirecek derecede tedricen çoğaltılacaktır.

C — Vilayet merkezinde ve vilayet merke

zine uzak kazalar muhitinde orta mektep yapmak lüzumuna kaniiz. Orta mekteplerde uzak muhitlerdeki vatan çocuklarının huzur ve emniyetle istifadelerini temin için talebeyi gece ücretle yatırılacak teşkilat yapmağa çalışılacaktır.

D — Liselerimizi yüksek tahsile tam kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her noktai nazardan takviye ve ikmal edeceğiz.

E — Darülfünun ıslah ve tensik edilerek lâzım olan dereceye yükseltilecektir. Yüksek mekteplerimiz kendilerinden beklenen neticeleri verebilecek mükemmeliyete getirilecektir.

3 — Güzel sanatlara bilhassa musikiye inkılâbımızın yüksek tecellisi ile mütenasip bir surette ehemmiyet vereceğiz.

4 — Müzelerin ve umumiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve iycap edenlerin yerlerinde eyi muhafazalarına itina olunacaktır.

5 — Türk dilinin millî, mükemmel ve mazbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddi teşebbüse devam olunacaktır.

6 — Fırkamız, Türk vatandaşlarının vücudunda getirmiş oldukları ve getirecekleri bütün spor teşekküllerini milletin kuvvetli ve iradeli tutulması noktasından fevkalâde mühim addeder; bu teşekkülleri idame ve himaye eylemeyi vaziyfe bilir.

İÇTİMÂÎ HAYAT VE UMUMÎ SİHHAT.

1 — Türk içtimâî hayatında ailenin mahfuziyeti esastır.

2 — Fırka çocuk hayatiyle sureti mahsusa alâkadardır. Doğum evlerinin arttırılmasına çalışılacaktır. Amele mıntakalarında

kadın işçilerin çalıştıkları esnada çocuklarına bakacak müesseseler yaptırılmasına ve bunların arttırılmasına devam olunacaktır.

3 — Kimsesiz çocuklar, yardına muhtaç ihtiyarlar ve malûller milletin vesayet ve himayesi altındadır.

4 — Sıhhat işleri fırkamızca hususî bir ehemmiyeti haizdir. Bu husustaki mesai umumî ihtiyaçla mütenasip ve devamlı bir surette tevsi olunacaktır.*

5 — Sıtma, verem, frengi, trahum ve sair sarî hastalıklarla mücadele tedbirlerini genişletmiye devam edeceğiz.

DAHİLÎ, ADLÎ, HARİCÎ SİYASET, MEMURLAR, SERBEST MESLEK ERBABI.

1 — Bütün inkılâp neticelerini vatandaşların tam emniyet ve millî nizam ve inzıbatı dahilî ve adlî teşkilat ve kanunlariyle koruyan ve hiç bir hâdise veya tesir önünde sarsılmıyan bir hükûmet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.

2 — Adliyede, basit ve amelî muhakeme usullerini genişleteceğiz. Tebliğ ve icra işlerini devamlı bir surette tanzim eyliyeceğiz.

3 — Yurtta sulh ve cihanda sulh, başlıca prensipimizdir.

4 — Milletin yüksek menfaatini daima göz önünde tutarak bütün dikkat ve himmetleriyle vazifelerine hayatlarını hasreden memurlar, her türlü huzur ve refaha layıktırlar.

5 — Memur olmıyan serbes meslek erbabının millî Türk mevcudiyeti için lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri, fırkanın takdir gözü

önünde tutulur. Kabiliyetleri ve hizmetleri karşılığını görmeleri için faaliyetleri sahası nı açık ve emin bulundurmak vazifelerimizdendir.

VATAN MÜDAFAASI.

1 — Vatan müdafaası, millî vazifelerin en mukaddesidir. Fırka, askerliğin umum vatan-
daşlara istisnasız tatbiki esasını kabul etmiş-
tir. Türk ordusu, her türlü siyasî mülâhaza ve
tesirlerin üstündedir. Ordunun, kendisine ve-
rilen yüksek vaziyfeyi her an muvaffakiyetle
ifa edebilecek kudreti haiz ve asrın tekem-
müllerine uygun vasıtalarla mücehhez olma-
sına ehemmiyet veririz.

2 — Devletin yüksek bünyesinin sarsıl-
maz temeli olan ve millî mefkûreyi, millî var-
lığı ve inkılâbı kollıyan ve koruyan Cümhuri-
yet Ordusunun ve onun fedakâr ve kıymetli
mensuplarının daima hürmet ve şeref mevki-
inde tutulmasına sureti mahsusada itina ede-
riz.